

1. Životní způsob pracujících v rozvinuté socialistické společnosti je závislý jak na materiálních a ideologických podmínkách životního prostředí, tak i na kultuře dělnické třídy. Způsob a forma života, determinované společenským řádem, to jest práce, účast v politickém a kulturním životě, využívání nabytých materiálních a duchovních hodnot k rozvoji vlastní osobnosti, to vše je ovlivňováno kulturní úrovní člověka.

Kulturní úrovní rozumíme stupeň rozvoje osobního a společenského ovládání objektivních přírodních a společenských procesů, jež je podstatné pro zdokonalování lidské existence, pro realizování smyslu lidského života. Podle mého názoru jsou hlavní znaky kulturní úrovně dělníků v rozvinuté socialistické společnosti tyto: pochopení politického dění, ovládnutí vědeckotechnických a ekonomických procesů, vyvinutý smysl pro umělecké zážitky, snaha po zdravém životě a schopnost tvůrčí občanské činnosti.

2. Dělnická třída je nejvíce vyvinutou lidskou produktivní silou v období přechodu od kapitalismu k socialismu. Její třídní zájem se v socialistické společnosti zaměřuje na zlepšení materiální a kulturní životní úrovně pracujícího lidu, na rozvíjení mezinárodní solidarity se všemi pracujícími v boji proti imperialismu a na stále zvyšování pracovní produktivity, jež je k tomu potřebné. Ve spolupráci s inteligencí realizuje dělnická třída pod vedením své marxisticko-leninské strany ve svazku s třídou družstevníků rolníků svou vedoucí roli v rozvinuté socialistické společnosti, a tím stále více formuje životní způsob pracujícího lidu.

Osobní účast stále většího počtu dělníků na řízení společenských záležitostí pracovních i mimopracovních, jejich společensko-politická činnost vytvářejí nové duchovní

potřeby, které určitým způsobem ovlivňují úsilí o vzdělání, ochotu učit se. Na základě vědeckotechnické revoluce a jednotného socialistického vzdělávacího systému v NDR (vzájemné sladění nejrůznějších vzdělávacích forem a vzdělávacích rovin) se stává permanentní vzdělávání pro stále větší část obyvatelstva hlavním rysem jejich životního způsobu.

Změny v obsahu práce a v požadavcích, které práce na dělníky klade, sice neznehodnocují manuální zručnost a výrobní zkušenosti, často však vyžadují jejich neobvyklé použití. Získání nových vědomostí je silně podněcováno duchovními potřebami, vyžaduje však odpovídající společenskou nabídku ve sféře vzdělávání dospělých.

Sociologické výzkumy kulturní úrovně průmyslových dělníků, stylu života a bydlení různých typů rodin a výzkum faktorů, ovlivňujících vývoj kulturních potřeb dělníků ve výrobě, inženýrů a zaměstnanců ve vedoucím postavení ukázaly, že činnost na pracovišti, v politickém životě, ve volném čase a v rodině má závažný vliv na jejich potřeby. Zkoumá se, zda výsledky činnosti souhlasí s osobními cíli, a zjišťuje se tak shoda, nebo diference.

Stejně je tomu s konkrétním prožitkem mezilidských vztahů, k nimž dochází při různých aktivitách. Prožitek rozporu nebo souladu mezi hodnotovou orientací a politicky morální kvalitou mezilidských vztahů vytváří potřebu přijmout určitá měřítka lidského chování, potřebu být schopen hodnotit zážitek podle vědomostí a schopnosti úsudku.

Výsledky výzkumu naznačují, že všeobecné vzdělání, speciálně znalost vývojových nutností v socialismu, zvláště v socialistickém společenství států, a znalost nutností i možností rozvoje osobnosti v naší

*) Prof. Fred Staufenbiel je vedoucím pracovní skupiny kulturní sociologie Vědecké rady pro sociologický výzkum NDR, Institut für Gesellschafts-

wissenschaften beim ZK der SED, 108 Berlin, Joh. Dieckmann-Str. 19–23.

společnosti nejsilněji ovlivňují tyto potřeby.

Požadavky na vzájemné působení životních podmínek a životního způsobu, tedy na životní úroveň, jsou určovány především těmi rozhodujícími faktory, které ovlivňují celý komplex potřeb pracujících.

3. Ze základních vlastností socialistického životního způsobu — i když jsou dosud velmi málo prozkoumány — musí být odvozeny cílové funkce vzdělávání dospělých. Jelikož pracující v rozvinuté socialistické společnosti nekládají své znalosti a dovednosti jen do práce, ale také do nejrůznějších forem utváření společnosti, potřebují vzdělanostní profil adekvátní jejich společenskému postavení a společenskokulturní tvůrčí činnosti. Z toho vyplývá řada rozporů. Struktura profilu dosaženého ve vzdělávání dospělých dnes ještě plně neodpovídá zákonitě narůstajícímu kulturnímu momentu v celku potřeb, zvláště

v duchovních potřebách pracujících. Zavedení kulturního vzdělávání a přiznání jeho přiměřeného místa vedle přírodovědného, technického, ekonomického, jakož i politického vzdělávání je stále naléhavější, protože se tím podporuje socialistický rozvoj společnosti a může být lépe brán zřetel na nároky na vzdělání, jež vznikají z rozvíjejícího se socialistického životního způsobu.

Podle mého názoru je dynamika obsahu vzdělávání dospělých závislá jak na vědeckotechnické revoluci, tak na společenskotvorné činnosti v konkrétním životním prostředí pracujících. Jak ukazují naše kulturně sociologické výzkumy, vyplývají ze společenských vlastností dělnické třídy důležité kritéria pro vzájemné působení vzdělávání dospělých a socialistického životního způsobu, jež mají značný vliv na produktivitu člověka a na jeho chování ve volném čase.

Přeložila Hana Višková